Phẩm 13: TINH TẤN CỦA ĐỊA BỒ TÁT

Thế nào gọi là tánh tinh tấn của Bồ-tát? Tánh tinh tấn tức là tâm siêng năng tinh tấn, vì thâu giữ pháp thiện, vì lợi chúng sinh, vì khiến chúng sinh chứng đắc đạo vô thượng, vì phá trừ điên đảo, vì tánh tinh tấn cho nên ba nghiệp thân khẩu ý được thiện. Đây gọi là tánh tinh tấn.

Tất cả tinh tấn có hai hạng: Một là thế gian. Hai là xuất thế gian. Lại có hai hạng: Một là tại gia. Hai là xuất gia. Lại có ba thứ: Một là trang nghiêm. Hai là thâu giữ pháp thiện. Ba là làm lợi ích cho chúng sinh. Trang nghiêm tức Bồ-tát Ma-ha-tát lúc ban đầu phát tâm, siêng năng tinh tấn trang nghiêm và nguyện: Nếu ta có thể khiến một người giải thoát, thì sẽ ở trong địa ngục chịu đại khổ não nơi vô lượng kiếp, thọ khổ não rồi sau đó mới chứng đắc đạo quả Bồ-đề vô thượng. Đắc Bồ-đề rồi cho đến có thể khiến một người được giải thoát, cũng sẽ chịu khổ trong địa ngục tâm không ngơi nghỉ. Đây gọi là trang nghiêm. Bồ-tát đầy đủ trang nghiêm tinh tấn, hơn tất cả công đức hàng Thanh văn Duyên giác có được, không thể tính đếm. Vì sao? Vì muốn tạo lợi ích cho tất cả chúng sinh nên chịu đại khổ não. Nếu vì một chúng sinh, nên phải chịu khổ não lớn, hãy còn đạt được vô lượng vô biên công đức, huống chi là vì tất cả chúng sinh? Đây gọi là Bồ-tát trang nghiêm tinh tấn thâu giữ pháp thiện. Chuyên cần tinh tấn, như là tu Bố thí Ba-la-mật, Trì giới Ba-la-mật, Nhẫn nhục Ba-la-mật, Tinh tấn Ba-la-mật, Thiền định Ba-la-mật, Trí tuệ Ba-la-mật, tất cả đều chuyên cần tinh tấn. Gọi là bất động, tức tất cả phiền não, tất cả nghiệp ác, tất cả tà kiến, tất cả khổ não không làm lay động, cũng gọi là kiên cố, do dũng mãnh trang nghiêm. Lại gọi là nhất thiết, vì biết phương thuật thế gian và pháp xuất thế, lại gọi là phương tiện đầy đủ, do nhân duyên tu tập đạo chân thật. Lại gọi là chân thật, do được nghĩa chân thật. Lại gọi là rộng, do trong tất cả thời không có ngơi nghỉ. Lại gọi là điều phục, do chuyên cần tinh tấn không sinh kiêu mạn. Bảy việc như vậy làm tăng trưởng pháp thiện. Đây gọi là tinh tấn thâu giữ pháp thiện. Do chuyên cần tinh tấn, nên đầy đủ sáu pháp Ba-la-mật. Pháp chuyên cần tinh tấn: đối với các chốn đều hướng đến pháp Bồ-đề, nhân duyên gần nầy là vô thượng, vô thắng, nên trong kinh Như Lai dạy: "A-nan! Siêng năng tinh tấn thì mau chứng đắc đạo quả Bồ-đề vô thượng". Siêng năng tinh tấn tạo lợi ích cho chúng sinh gồm có mười một thứ, như trong phần giới đã nói.

Tinh tấn khó tức là Bồ-tát Ma-ha-tát không nghĩ tưởng đến y phục, không nghĩ tưởng đến thức ăn, không nghĩ tưởng đến ngọa cụ, không tưởng đến ngã, không tưởng đến ngã sở, không nghĩ tưởng pháp, không nghĩ tưởng đạo, không nghĩ tưởng Bồ-đề, cũng vì Bồ-đề mà siêng năng tinh tấn. Đây gọi là tinh tấn khó. Đối với tất cả thời, tất cả quốc độ, tất cả tâm, đều siêng năng tinh tấn, không gấp, không chậm, quân bình thực hành. Đây gọi là tinh tấn khó. Tinh tấn khó có hai thứ nhân: Một là bi. Hai là tuệ.

Tất cả tự tinh tấn gồm có bốn thứ: Một là xa lìa pháp ác. Hai là tăng trưởng pháp thiện. Ba là vun đắp pháp thiện. Bốn là tăng trưởng trí tuệ. Xa lìa pháp ác tức là Bồ-tát Ma-ha-tát siêng năng tinh tấn, pháp ác chưa sinh thì siêng năng làm phương tiện khiến nó không sinh. Tăng trưởng pháp thiện tức là pháp thiện đã sinh thì tìm phương tiện khiến được tăng rộng. Vun đắp pháp thiện tức là siêng tu nhân duyên ba nghiệp thân khẩu ý, chí tâm thọ trì pháp thiện. Tăng trưởng trí tuệ tức là Bồ-tát chuyên cần tu tinh tấn đa văn, tu định, tăng trưởng trí tuệ. Đây gọi là tất cả tự tinh tấn.

Thiện nhân tinh tấn tức là Bồ-tát vì pháp thiện, lúc siêng năng tinh tấn dẫu đốt thân đầu không cho là nóng. Khi Bồ-tát tu pháp thiện siêng năng tinh tấn hãy còn tự không biết lửa nóng nơi địa ngục, huống gì là lửa thế gian. Bồ-tát tinh tấn không nhiều không ít, bình đẳng thực hành, tăng trưởng tinh tấn khéo điều phục. Vì sao? Do tâm thanh tịnh, tâm không ngơi nghỉ, không hối hận, được lợi ích lớn, không có điên đảo, rốt ráo có thể chứng đắc đạo quả Bồ-đề vô thượng. Đây gọi là thiện nhân tinh tấn.

Tất cả hành tinh tấn tức là thường siêng năng tinh tấn, chí tâm tinh tấn, trí tuệ tinh tấn, bất đoạn tinh tấn, trang nghiêm tinh tấn, nhẫn khổ tinh tấn, bất động tinh tấn, bất thời tinh tấn, tinh tấn không hề chán đủ. Bồ-tát thành tựu tất cả hành tinh tấn gọi là đại lực, thường siêng năng tinh tấn, an trụ chỗ thiện, kiên cố trang nghiêm, không dừng không nghỉ việc đạt được pháp thiện. Bồ-tát Ma-ha-tát muốn tâm tinh tấn nên cầu Bồ-đề vô thượng. Bồ-tát Ma-ha-tát chí tâm muốn tinh tấn, nên tăng trưởng tâm Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát với tâm phương tiện tinh tấn, thì các phiền não không làm nhiễm ô tâm, dùng thân làm pháp khí để thành tựu đạo quả Bồ-đề vô thượng. Bồ-tát Ma-ha-tát hành tinh tấn thù thắng, là đối với pháp thiện luôn dốc tinh tấn hành trì như lửa đốt thân đầu không được cứu hộ. Như vậy Bồ-tát hơn tất cả hàng Thanh văn, Duyên giác. Bồ-tát Ma-ha-tát cầu tinh tấn, tức cầu các phương thuật nơi

pháp thế gian và xuất thế gian. Bồ-tát Ma-ha-tát học tinh tấn, tức mau được pháp thế gian và xuất thế gian. Bồ-tát Ma-ha-tát hành tinh tấn tạo lợi ích cho mọi người. Có mười một thứ như trong phần giới đã nói.

Tinh tấn dứt trừ và tinh tấn tự lợi lợi tha, như trong phần nhẫn đã nói.

Tinh tấn tịch tĩnh tức là có mười thứ: Một là thích nghi. Hai là tu tập. Ba là không động. Bốn là kiên trì. Năm là tất cả thời. Sáu là duyên nơi ba tướng. Bảy là xả. Tám là không tán loạn. Chín là điều phục. Mười là hướng đến Bồ-đề. Nếu Bồ-tát khởi các thứ phiền não, vì trừ bệnh cho nên tùy theo đấy mà đối trị. Như tham dục khởi thì quán tướng bất tịnh, sân hận khởi thì tu tâm từ bi, ngu si khởi thì quán mười hai nhân duyên, tư giác khởi thì quán pháp đếm hơi thở, vì phá bỏ kiêu mạn nên quán cõi chúng sinh. Đây gọi là tinh tấn thích nghi.

Bồ-tát tinh tấn không có bắt đầu và kết thúc, trong vô lượng đời thường được thành tựu. Đây gọi là tu tập tinh tấn.

Bồ-tát tinh tấn thường siêng năng tu tập như lúc ban đầu. Đây gọi là bất động tinh tấn. Do trong tất cả thời luôn siêng năng tinh tấn, nên gọi là bất động.

Bồ-tát Ma-ha-tát có thể thường gần gũi các bậc sư trưởng, trưởng lão có đức mà tu học đa văn, hoặc tu Tam-muội suy nghĩ nghĩa lý, siêng năng tinh tấn tùy thuận lắng nghe. Đây gọi là kiên trì tinh tấn.

Bồ-tát Ma-ha-tát tâm không điên đảo, lúc nên tu chỉ thì tu chỉ, lúc nên tu quán thì tu quán, lúc nên tu xả thì tu xả. Đây gọi là tất cả thời tinh tấn.

Bồ-tát khéo biết định tuệ xả luôn luôn tu tập ba tướng, đó là tướng nhập, tướng trụ, tướng khởi, không mất chánh niệm, chí tâm tinh tấn. Đây gọi là duyên ba tướng tinh tấn. Bồ-tát nếu nghe chư Phật Bồ-tát do siêng năng tinh tấn nên không thể nghĩ bàn, nghe rồi trong tâm không tự khinh, không sầu não, không biết đủ. Đây gọi là xả tinh tấn.

Bồ-tát Ma-ha-tát luôn luôn điều phục các căn các nhập, ăn uống biết đủ, đầu đêm cuối đêm đều bớt ngủ nghỉ, chí tâm không tán loạn, không có phóng dật, suy cầu trang nghiêm, phát khởi tinh tấn, tu nghĩa chân thật, tâm không điên đảo, tùy thuận tu đạo. Đây gọi là tinh tấn không tán loạn.

Bồ-tát tinh tấn không gấp, không chậm, mọi việc quân bình mà thực hành. Đây gọi là tinh tấn điều phục.

Tất cả tinh tấn của Bồ-tát đều đem hồi hướng nơi đạo quả Bồ-đề vô thượng. Bồ-tát Ma-ha-tát tu tánh tinh tấn cho đến tinh tấn tịch tĩnh,

đều vì đạo quả Bồ-đề vô thượng. Đây gọi là tất cả tinh tấn đều đem hồi hướng nơi đạo quả Bồ-đề vô thượng. Đời quá khứ chư Bồ-tát hành trì tinh tấn, đều vì đạo quả Bồ-đề vô thượng, đời vị lai chư Bồ-tát hành trì tinh tấn, cũng vì đạo quả Bồ-đề vô thượng, đời hiện tại chư Bồ-tát chí tâm không phóng dật mà hành trì tinh tấn, cũng vì đạo quả Bồ-đề vô thượng. Đây gọi là tinh tấn hướng đến Bồ-đề.